

Archeologisch bureauonderzoek
H. Adelbertuskerk te Egmond-Binnen,
gemeente Bergen (NH)

HOLLANDIA reeks XXX

COLOFON

Hollandia reeks nr.

Titel: Archeologisch bureauonderzoek H. Adelbertuskerk te Egmond-Binnen, gemeente Bergen (NH)

Toponiem: Kerk Egmond-Binnen

Gemeente: Bergen (NH)

Onderzoeksmeldingsnummer Archis: 4733546100

Hoekcoördinaten: 105294/512206 (N)
105346/512208 (O)
105349/512137 (Z)
105299/512134 (W)

Auteurs:

In opdracht van: Parochie Bron van Levend Water
Egmond-Binnen

Contactpersoon opdrachtgever: - - - - -

Wetenschappelijke leiding:

Illustraties: , tenzij anders vermeld

Definitieve versie: 4-9-2019

Oplage: 6

ISSN: 1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2019

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a

1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
3. Beleid	13
4. Methode	15
5. Aardwetenschappelijke gegevens	17
6. Historische en archeologische gegevens	19
7. Gespecificeerde archeologische verwachting	21
8. Conclusie en advies	23
Literatuur	25
Bijlagen	27

Samenvatting

In september 2019 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan het Kerkplein 25 te Egmond-Binnen, gemeente Bergen (NH). Hiervoor zijn de relevante historische en archeologische gegevens van het gebied in kaart gebracht. Het bestemmingsplan 'Kernen Egmond', waarbinnen het onderzoeksgebied valt, heeft een Waarde - Archeologie 3, waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk is wanneer de plannen groter zijn dan 500 m² en de grondroering dieper dan 0,40 meter onder maaiveld en 6 m +NAP plaatsvindt.

Op historisch kaartmateriaal en in historische bronnen zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van bebouwing binnen het onderzoeksgebied. In eerder uitgevoerd onderzoek in de directe omgeving van het terrein is aangetoond dat archeologische resten uit de nieuwe tijd al vanaf 0,3-0,5 m -mv voorkomen. De middeleeuwse lagen beginnen gelijk daaronder van 0,5-1,5 m -mv. De oudere metaalvondsten uit de Romeinse tijd zijn aangetroffen op locaties waar de grond was omgezet voor grondverbetering of bij het aanleggen van drainage. Eventuele sporen uit deze periode bevinden zich naar verwachting op circa 1,5 m +NAP of dieper (1,5 m -mv of dieper). Hierdoor is er een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de nieuwe tijd en middeleeuwen, bijna direct onder het maaiveld. Het is aan te bevelen om het verwijderen van de funderingen van de kerk archeologisch te laten begeleiden en op basis hiervan kan worden bepaald of archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek nodig is.

Advies

Er is een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de nieuwe tijd en middeleeuwen, bijna direct onder het maaiveld. Het is aan te bevelen om het slopen van de funderingen van de kerk archeologisch te laten begeleiden en op basis hiervan kan worden bepaald of archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek nodig is.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

1. Inleiding

In september 2019 heeft Hollandia Archeologen, in opdracht van dhr. namens RK parochie Bron van Levend Water, een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een planlocatie aan het Kerkplein 25 te Egmond-Binnen, gemeente Bergen (NH) (zie afb. 1). De H. Adelbertus kerk zal worden afgestoten aan een ontwikkelaar, die het vervolgens helemaal zal gaan slopen voor de bouw van een nieuw appartementencomplex. De hiermee gepaard gaande grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologische bodemarchief. Dit bureauonderzoek brengt bekende historische, archeologische en bodemkundige gegevens van het plangebied en de omgeving in kaart om in een vroeg stadium een zo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen van de te verwachten archeologische resten. Op basis daarvan wordt een advies geformuleerd waarop de gemeente Bergen besluit over de eventueel te nemen vervolgstappen. In ARCHIS is het onderzoek aangemeld onder onderzoeksmeldingsnummer 4733546100.

Afbeelding 1: Luchtfoto van het onderzoeksgebied (rood kader)

2. Onderzoeksgebied

De RD-coördinaten van het onderzoeksgebied zijn: 105294/512206 (N), 105346/512208 (O), 105349/512137 (Z) en 105299/512134 (W). De kerk die zal worden gesloopt staat midden op het Kerkplein, dat weer gelegen is aan de straten Snoeckenburg en Westerkroft. Om de kerk heen liggen parkeerplaatsen. Het totale oppervlak van het onderzoeksgebied bedraagt 3.067 m² (zie afb. 2). Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) ligt het onderzoeksgebied binnen een terrein met een middelhoge trefkans op het aantreffen van archeologische sporen.

Toekomstige situatie

De projectontwikkelaar zal de bestaande bebouwing geheel gaan slopen, waarna er nieuwbouw zal worden gerealiseerd.

Afbeelding 2: Luchtfoto van het onderzoeksgebied (rood kader)

Afbeelding 3: Een uitsnede van het bestemmingsplan 'Kernen Egmond'. Alle gele vlakken staan voor enkelbestemming 'wonen - 1' met een dubbelbestemming Waarde Archeologie - 3. Het zwarte kader betreft de huidige kerk, dat een enkelbestemming 'Maatschappelijk' met dubbelbestemming Waarde Archeologie - 3 heeft. Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

3. Beleid

Het archeologisch beleid van de gemeente Bergen streeft naar behoud in situ. Dit sluit aan op het Europese, rijks, en provinciale archeologie beleid. Daarnaast hanteert de gemeente het landelijke uitgangspunt dat de verstoorder betaalt. De oppervlakte van een plangebied en de diepte van de beoogde ingreep bepaalt of er rekening moet worden gehouden met eventuele archeologische waarden. Wanneer een project de drempel overschrijdt dient een archeologisch rapport opgesteld te worden waarin de waarde van het terrein wordt bepaald. Ook ingrepen die binnen de vrijstellingsdiepte blijven, maar een geleidelijk negatief effect kunnen hebben op de archeologie in de bodem, zijn onderzoeksplichtig. Te denken valt aan rietgroei na de aanleg van natuurvriendelijke oevers of verstuiwing bij het verschralen van de zandgronden. Daarnaast heeft de gemeente bepaald dat in het geval dat één plangebied meerdere archeologische verwachtingswaarden bevat, de hoogste waarde in dit gebied zal gelden. De gemeente heeft verder in hun beleid laten opstellen dat wanneer op basis van de oppervlakte van de bodemverstorende ingrepen archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is, dit plaats vindt in het gehele plangebied. Daarnaast blijft de gemeente gerechtigd te bepalen welk type archeologisch onderzoek er uitgevoerd moet worden wanneer dit vereist is. De gemeente is terughoudend met booronderzoek, omdat archeologische vindplaatsen en cultuurlagen daarmee zelden worden herkend. Indien kan worden aangetoond dat de bodem tot onder het archeologische niveau is verstoord, kan de gemeente vrijstelling verlenen van de verplichting tot uitvoering van archeologisch vooronderzoek (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013).

Het onderzoeksgebied valt onder het vigerende bestemmingsplan 'Kernen Egmond' en heeft de bestemming 'Maatschappelijk' (zie afb. 3) (identificatienummer NL.IMRO.0373.BPG10000kernenegmd-C001). Binnen dit bestemmingsplan is in artikel 29 Waarde - Archeologie 3 vastgelegd voor dit onderzoeksgebied. Bij plannen groter dan 500 m² en grondroering dieper dan 0,40 meter onder maaiveld is archeologisch onderzoek noodzakelijk. Er mogen verder alleen bouwwerken worden gebouwd met een bouwhoogte van ten hoogste 3 meter en wanneer er graaf- of heiwerkzaamheden moeten plaatsvinden mogen deze niet dieper reiken dan 6 meter boven NAP (www.ruimtelijkeplannen.nl). De oppervlakte van het onderzoeksgebied bedraagt 3.067 m² en dit zal het toegestane oppervlak van 500 m² uit het bestemmingsplan ruim overschrijden.

4. Methode

Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Bergen, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium rekening worden gehouden in de planvorming met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens, evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Relevante geologische, historische en archeologische literatuur.

Afbeelding 4: Uitsnede van de geomorfologische kaart (2008) voor het onderzoeksgebied (zwart kader). Geel staat voor een vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen of strandwallen.

5. Aardwetenschappelijke gegevens

Genese van het landschap

Ongeveer 10.000 jaar geleden, ten tijde van de einde van de laatste ijstijd, begon een periode met een sterke temperatuurstijging, waardoor het landijs begon te smelten. Het gevolg was dat de zeespiegel steeg en de Noordzee werd gevormd. De grondwaterstand steeg echter ook, waardoor er vernatting plaatsvond en er parallel aan de kust op grote schaal moerassen onstonden, waarin veenlagen werden afgezet. Aan de westzijde van deze moeraszone werd het veen overspoeld door de zee waarbij zand- en kleilagen werden afgezet. Aan de oostzijde, de landzijde, breidden de moerassen zich verder uit en kwamen er nieuwe veenlagen tot ontwikkeling.

Ongeveer 5.000 jaar geleden traden er echter veranderingen op in de zeestromingen in de Noordzee. Er werd nu meer zand aangevoerd en de eerste strandwallen werden gevormd; langwerpige zandrichels die parallel aan de kust tot stormvloedhoogte werden opgeworpen en waarop duinen ontstonden. Deze eerste duinen lagen ten oosten van de huidige duinen. Toen de zeespiegel minder snel ging stijgen en de aanvoer van zand continue was, ontstonden er ten westen van de eerste duinenrij in de loop der tijd nieuwe strandwallen en duinen.

Egmond-Binnen ligt op een strandwal. Deze plaatsen lagen hoog en droog in het landschap en waren in het verleden gewilde vestigingsplaatsen. De meeste dorpen van Noord-Kennemerland liggen dan ook op een geest (oude strandwal). Op die oude strandwallen komen in de meeste gevallen bewoningssporen voor uit diverse archeologische perioden. De strandwal waar Heiloo op ligt moet, gebaseerd op de archeologische vondsten, al ongeveer 2500 voor Christus in het landschap aanwezig zijn geweest. De strandwal van Egmond-Binnen is hierna gevormd, maar dateert zeker van voor 500 voor Christus (Visser-Poldervaart 2006).

Geomorfologie en bodem

Het grootste deel van het Kerkplein is niet geclassificeerd op de Geomorfologische kaart van 2008, maar een dunne strook van het plein aan de westkant is geclassificeerd met de geomorfologische code 2M92E en behoort tot vormsubgroep M92; een vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen of strandwallen. Op de bodemkaart staat het gebied aangegeven als |h BEBOUW, wat staat voor bebouwing (zie afb. 4). Volgens het Algemeen Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het Kerkplein tussen de 3,0 en 3,2 m +NAP.

Afbeelding 5: Uitsnede van de kaart van J.D. Zoutman (1665) met het onderzoeksgebied omkaderd (van der Zee 2013). Niet op schaal, noorden is linksboven.

Afbeelding 6: Uitsnede van het Bonneblad uit 1879 met het onderzoeksgebied zwart omkaderd (Archis3). Niet op schaal, noorden is boven.

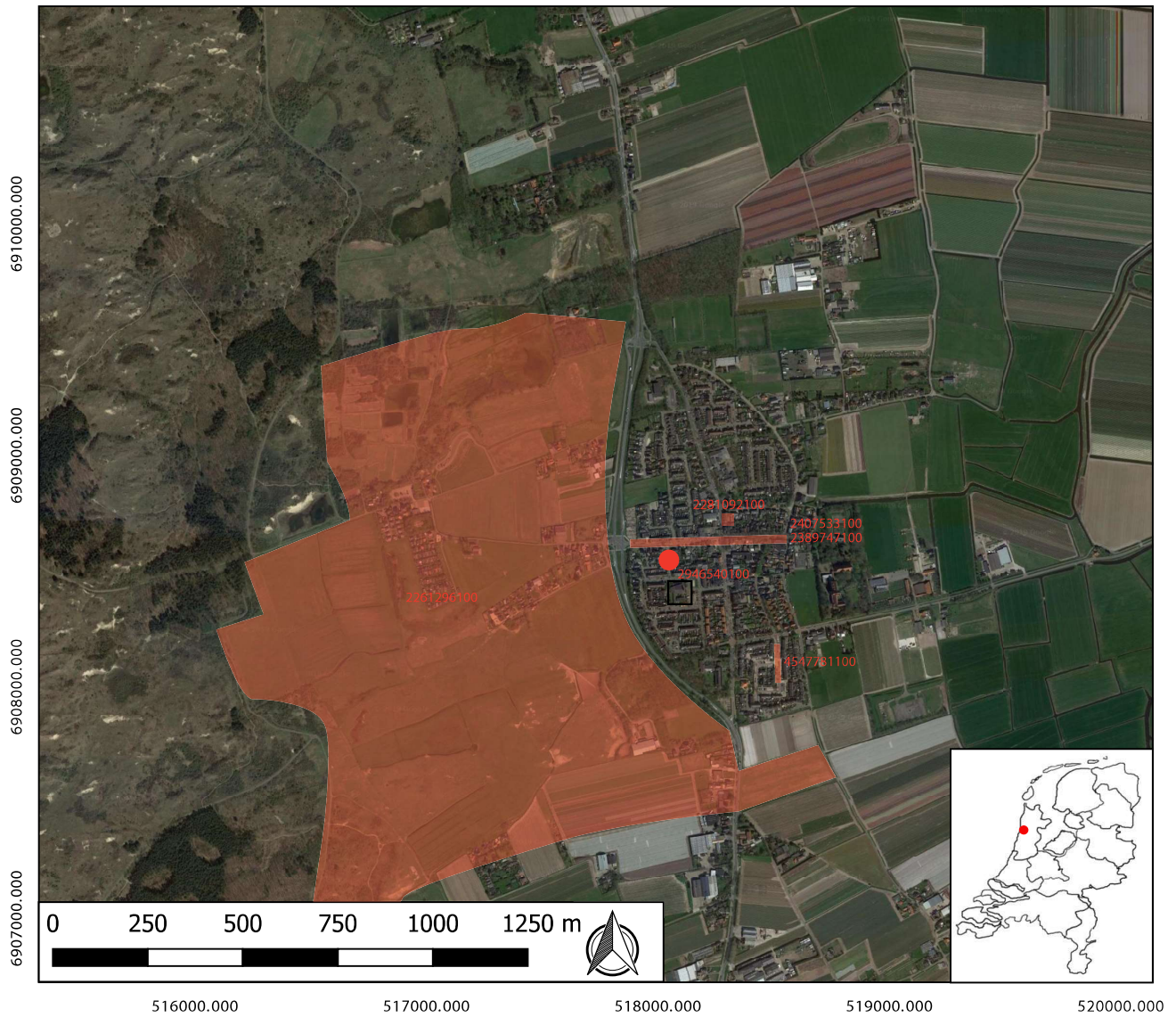
6. Historische en archeologische gegevens

In Egmond-Binnen ligt de oorsprong van het graafschap Holland en van de drie Egmondten. In de 7e eeuw daalt de zeespiegel en ontstaat er een nederzetting op de plek waar nu de Adelbertusakker ligt. Dit is het oudste Egmond, dat in oude geschriften ook wel Eckmunde, Hecmunde of Egmunde heet. De heilige Adelbert werd begraven op deze akker, en hier stond in de Vroege Middeleeuwen een houten kerkje, dat uitgroeit tot een bedevaartsoord. In het jaar 922 geeft koning Karel de Eenvoudige van West-Francië deze kerk te Egmond met al het grondbezit eromheen in leen aan Dirk I, de eerste graaf van Holland. De bewoners van Egmond trekken geleidelijk aan anderhalve kilometer landinwaarts naar het oude Hallum. Graaf Dirk I sticht hier in 922 een nieuw houten kloostertje. Met pauselijke toestemming laat hij daar het opgegraven gebeente van Sint Adelbertus overbrengen. Omstreeks het jaar 950 laat Dirk II, zoon van Dirk I, een stenen abdij bouwen, de Abdij van Egmond.

Door toedoen van de graven van Holland, krijgen de monniken van deze abdij zeggenschap over uitgestrekte gebieden. Het beheer geven zij in handen van rentmeesters die de functie erven en steeds machtiger worden: de stamvaders van het geslacht Egmont met een eigen slot en slotkapel. De monniken hebben grote invloed op het ontginnen en bedijken van het gebied en op het vervoer over de vaarwegen. Al rond 1050 leggen zij de Zanddijk aan, later ook de Hogedijk en de Krommedijk. Vanaf de 10e eeuw ontstond er rond het klooster een dorpse gemeenschap, wat nu Egmond-Binnen is.

In 1568, aan het begin van de 80 jarige oorlog, plundert afgedankt krijgsvolk van Hendrik van Brederode de abdij. In 1572 vernielt de bende van Sonoy de bibliotheek en een jaar later steken geuzen de gebouwen in brand. Van het middeleeuwse klooster stonden alleen de beschadigde abdijskerk en de Buurkerk nog overeind. Pas in 1934 verrijst een nieuwe abdij en in 1935 komen er weer monniken naar Egmond-Binnen. De Adelbertuskerk, de grote moderne kerk met toren, die nu op het Kerkplein staat, is in 1964 gebouwd en bezat 20 jaar lang de relieken van Sint Adelbertus (Kager 2018).

Op de kaart van Egmond van J.D. Zoutman uit 1665 is het onderzoeksgebied nog leeg en lijkt het aan de rand van het toenmalige Egmond-Binnen te liggen (zie afb. 5). Op de kadastrale kaarten van Egmond-Binnen uit 1811-1832 is het onderzoeksgebied beschreven als 'Bouwland'. Het Bonneblad van Egmond-Binnen uit 1879 laat nog steeds een leeg gebied zien op de locatie van het onderzoeksgebied (zie afb. 6). Pas in 1971 staat er voor het eerst bebouwing aangegeven op het Bonneblad, en dat is dan ook de kerk die nu op het Kerkplein staat. De kerk is echter al gebouwd in 1964. De architect was C.F.L. van der Lubbe. De kerk had zijn laatste viering op zondag 25 augustus 2019.

Afbeelding 7: Overzicht van de Archisnummers genoemd in hoofdstuk 6

In het onderzoeksgebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Voor een aantal locaties in de nabije omgeving van het Kerkplein zijn bureauonderzoeken opgesteld. Er is een vondstmelding gedaan in de Haagdoornlaan van een tinnen pelgrimsinsigne van het kruisboog-type maar de vondstcontext is hiervan niet bekend (Archisnummer 2946540100). Verder is er een booronderzoek uitgevoerd door ADC aan de Sint Adelbertusweg (Archisnummer 2389747100) en hebben er twee archeologische begeleidingen plaatsgevonden; door Hollandia Archeologen aan de Sint Adelbertusweg op ongeveer dezelfde plaats als het booronderzoek van ADC (Archisnummer 2407533100) en door RAAP zijn er in een groot gebied ten westen van Egmond-Binnen, aan de andere kant van de Randweg, 15 locaties archeologisch begeleid (Archisnummer 2261296100) (zie afb. 7).

Uit het booronderzoek van ADC is gebleken dat de diepere ondergrond bestaat uit kalkrijk humeusloos zand. De korrelgrootte is zeer fijn en de korrels zijn redelijk tot goed gesorteerd. Het zand heeft een lichtgrijze kleur en wordt verder gekenmerkt door fijn verdeeld schelpgruis. Humeuze lagen zijn binnen het zandpakket niet aangetroffen. Vanaf 240 tot 80 cm -mv vindt een scherpe overgang plaats naar een heterogeen pakket bestaande uit verschillende lagen zwak tot matig humeus zand, al dan niet met brokken licht gekleurd zand. De lagen zijn meestal kalkloos of -arm en worden gekenmerkt door fragmenten baksteen en puin, die in wisselende concentraties voorkomen (van der Zee 2013).

Tijdens de archeologische begeleiding van Hollandia Archeologen aan de St. Adelbertusweg zijn veel karresporen uit de 12e-13e eeuw aangetroffen. Deze dateren uit de tijd dat de St. Adelbertusweg een belangrijke verbindingsweg was tussen de Abdij van Egmond en de St. Adelbertusakker. Verder zijn er greppels en kuilen uit de late middeleeuwen aangetroffen en muurwerk uit 1500-1800. Het aardewerk dateert uit de 10e tot de 16e eeuw, en er zijn ook veel metaalvondsten gedaan, waaronder (boek) beslag, lakenloodjes, bestek, ringen, vingerhoeden, een bikkell en penningen. Twee bijzondere vondsten waren een ivoren mesheft en een pauselijk zegel (bulla) van Paus Innocentius VII uit 1404-1406. Op veel plaatsen was de top vergraven en zat er baksteen en puin in deze wegverharding. De grondsporen waren leesbaar vanaf ca. 1,9-2,0 m +NAP, het maaiveld lag hier tussen 3,4 en 2,28 m +NAP (Salomons 2014). Tijdens de archeologische begeleiding van RAAP zijn veel metaalvondsten gedaan uit de nieuwe tijd, maar ook uit de Romeinse tijd, waaronder een fibula, een hanger en een Minerva beeldje. Een aantal waterputten dateert uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd, maar er kon er ook een in de Karolingische periode gedateerd worden. Het aardewerk was voornamelijk laatmiddeleeuws. Een groep van 14 kuilen is geïnterpreteerd als rootkuilen, stammend in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Als laatste zijn er twee boerderijen, een dierbegraving en een blekerij gevonden uit de nieuwe tijd. De grondsporen waren vanaf 0,3-0,5 m -mv leesbaar (Leijnse, Soonius 2012).

Hollandia Archeologen heeft ook een archeologische begeleiding uitgevoerd aan het Huisweid (Archisnummer 4547781100). Hier zijn twee cultuurlagen vastgesteld; een oude vegetatielaag uit de (late) Romeinse tijd of vroege middeleeuwen (gedateerd met aardewerk en botanische resten) (0,2 m +NAP) en een akkerlaag omgeven met jonge greppels en geulen (0,6 m +NAP) uit de (late) middeleeuwen. Net als bij de handelsterp Hallum werden de cultuurlagen afgedekt door schone zandlaagjes. Een bijzondere vondst was een zeldzame messchedepuntbeschermer. Dit type 1 is nog nooit eerder aangetoond in Nederland. In het algemeen worden ze gevonden in centraal- en West-Duitsland en Engeland. In Nederland is alleen type 2 bekend, maar deze zijn allemaal gevonden in het zuiden van Nederland. Ze dateren tussen de 12e en 13e eeuw (Vermoolen 2019).

Een laatste onderzoek, een opgraving uitgevoerd door Hollandia Archeologen (Archisnummer 2281092100), vond plaats aan de Herenweg 66. Hier zijn sporen uit de Romeinse tijd, vroege en late middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen. De inheems-Romeinse sporen bestonden uit greppels, waarschijnlijk afwateringsgreppels voor akkerbouw. In de Karolingische periode is het terrein ook gebruikt als akkerland: men heeft een dik akkerpakket gecreëerd. In de late middeleeuwen, na een periode van verstuingen van duinzand, is het gebied een nederzettingsterrein geworden. Paalsporen, greppels en een waterput uit de 13e eeuw duiden hierop. In de 15e-18e eeuw waren binnen het plangebied sporen van bebouwing in de vorm van een waterkelder en enkele afvalkuilen aanwezig. Deze behoorden waarschijnlijk bij een huis, waarvan verder geen resten zijn gevonden. Uit de 19e-20e eeuw zijn enkele waterputten en mogelijk een haard aangetroffen (Verduin 2012).

Belangrijk om te vermelden is dat het onderzoeksgebied ingesloten wordt door twee archeologische monumenten; de handelsterp Hallum (vroege middeleeuwen C-nieuwe tijd) enkele straten naar het oosten met een hoge archeologische waarde, en de Parallelweg; Nieuwe Schulpweg (late ijzertijd-late middeleeuwen) ten westen van het onderzoeksgebied aan de andere kant van de Randweg met een zeer hoge archeologische waarde. Op deze laatstgenoemde locatie zijn drie cultuurlagen aangetoond die van elkaar gescheiden zijn door schone zandlagen.

7. Gespecificeerde archeologische verwachting

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Omschrijving van de te verwachten resten
Prehistorie (paleolithicum tot en met mesolithicum)	laag	n.v.t	n.v.t
Prehistorie (neolithicum tot en met ijzertijd)	middelhoog	vanaf 1,5 m -mv	aardewerk, nederzettingssporen
Romeinse tijd	middelhoog	vanaf 1,5 m -mv	metaal, aardewerk, nederzettingssporen
Vroege middeleeuwen	hoog	tussen 0,5-1,5 m -mv	karrensporen, greppels, kuilen, waterputten, nederzettingssporen, metaal, aardewerk, archeobotanisch/zoologisch materiaal, bewerkt bot, glas, natuursteen
Late middeleeuwen en nieuwe tijd	hoog	vanaf 0,3-0,5 m -mv	karrensporen, greppels, kuilen, muurwerk, waterputten, nederzettingssporen, metaal, aardewerk, archeobotanisch/zoologisch materiaal, bewerkt bot, glas, natuursteen

De archeologische begeleidingen door RAAP bij de Randweg geven een goede indicatie van de mogelijke bodemopbouw in het onderzoeksgebied. De rootkuilen uit de late middeleeuwen of het begin van de Nieuwe tijd zijn direct onder de (vermeste) bouwvoor aangetroffen op circa 0,5 m -mv (circa 4,5 m +NAP). De waterputten zijn aangetroffen op 0,5 -mv. Het maaiveld bevindt zich hier op 3,5 tot 4,2 m +NAP. De overige sporen uit de nieuwe tijd zijn direct onder of in de (vermeste) bouwvoor aangetroffen op 0,3-0,5 m -mv. De metaalvondsten uit de nieuwe tijd zijn afkomstig uit de bouwvoor. De oudere metaalvondsten uit de Romeinse tijd zijn aangetroffen op locaties waar de grond was omgezet voor grondverbetering of bij het aanleggen van drainage. Eventuele sporen uit deze periode bevinden zich naar verwachting op circa 1,5 m +NAP of dieper (1,5 m -mv of dieper).

8. Conclusie en advies

Voor het archeologisch bureauonderzoek naar de onderzoekslocatie op het Kerkplein 25 te Egmond-Binnen, gemeente Bergen (NH) zijn de relevante bodemkundige, historische en archeologische gegevens in kaart gebracht. Binnen het bestemmingsplan 'Kernen Egmond' is in artikel 29 Waarde - Archeologie 3 vastgelegd. Bij plannen groter dan 500 m² en grondroering dieper dan 0,40 meter onder maaiveld en dieper dan 6 m +NAP is archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Op historisch kaartmateriaal en in historische bronnen zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van bebouwing in het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied wordt wel ingesloten door twee archeologische monumenten met hoge en zeer hoge archeologische waarden (de handelsterp Hallum en de Parallelweg; Nieuwe Schulpweg), en ten noorden van het Kerkplein ligt de St. Adelbertusweg, met de resten van zijn laatmiddeleeuwse voorganger. Het onderzoeksgebied ligt tussen 3,0 en 3,2 m +NAP, op de strandwal. Tijdens eerder uitgevoerd onderzoek in de directe omgeving van het terrein is aangetoond dat archeologische resten uit de nieuwe tijd al vanaf 0,3-0,5 m -mv voorkomen. De middeleeuwse lagen beginnen gelijk daaronder van 0,5-1,5 m -mv. De oudere metaalvondsten uit de Romeinse tijd zijn aangetroffen op locaties waar de grond was omgezet voor grondverbetering of bij het aanleggen van drainage. Eventuele sporen uit deze periode bevinden zich naar verwachting op circa 1,5 m +NAP of dieper (1,5 m -mv of dieper).

Door overstuiving zijn verschillende bewoningsniveaus van elkaar gescheiden door duinzand. Deze bewoningsniveaus zijn vaak herkend als humeuze lagen en dateren uit de late ijzertijd/Romeinse tijd, vroege middeleeuwen en late middeleeuwen. Gezien de middeleeuwse datering van de St. Adelbertusweg ten noorden en de kern van Egmond-Binnen ten oosten van het onderzoeksgebied, de nabijgelegen Abdij van Egmond, en de vondsten aan de andere kant van de Randweg, de Herenweg en Huisweid, overwegend uit de middeleeuwen en nieuwe tijd, kunnen met name vondsten en sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd worden verwacht in het onderzoeksgebied.

Advies

Er is een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de nieuwe tijd en middeleeuwen, bijna direct onder het maaiveld. Het is aan te bevelen om de sloop van de funderingen van de kerk archeologisch te laten begeleiden en op basis hiervan kan worden bepaald of archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek nodig is.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

Kager, C. (2018). *De geschiedenis van Egmond-Binnen*, Egmond-Binnen.

Leijnse, K., C.M. Soonius (2012). *Nijverheid in de duinen. Plangebied (her)inrichtingslocaties Egmond-Binnen, gemeente Bergen; een archeologische begeleiding*, Weesp.

Salomons, K.T. (2014). *Archeologisch onderzoek St. Adelbertusweg, Egmond Binnen, Gemeente Bergen (N-H)*, Zaandijk.

Verduin, J.T. (2012). *Een archeologische opgraving (AO) aan de Herenweg 66 te Egmond-Binnen, gemeente Bergen*, Zaandijk.

Vermoolen, S.M. (2019). *Verrassende vondsten bij de aanleg van een riool aan Huisweid in Egmond-Binnen, gemeente Bergen*, Zaandijk.

Visser-Poldervaart, M. (2006). *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Egmond-Binnen, gemeente Bergen*, Wormer (SCENH-rapport cultuurhistorie 20).

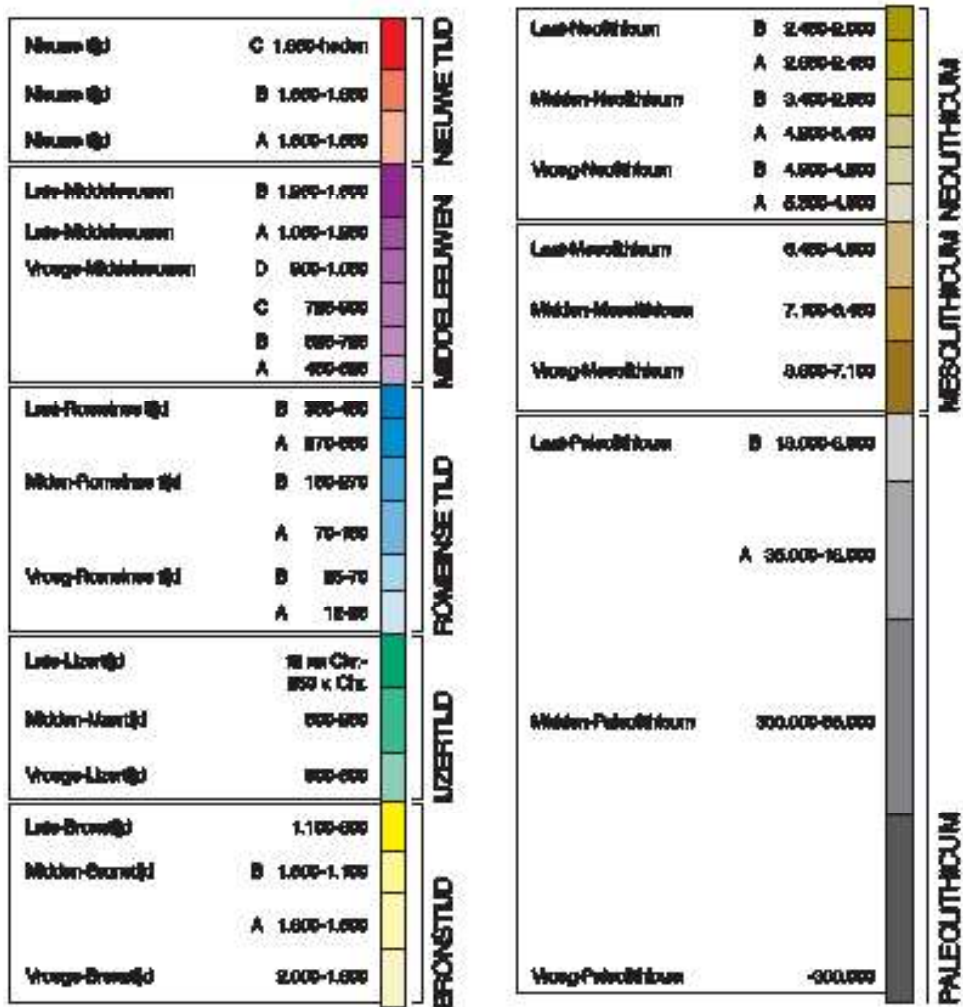
Zee, van der R.M. (2013). *Sint Adelbertusweg, Egmond-Binnen (gemeente Bergen). Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, Amersfoort.

Bijlagen

Inhoudsopgave

- Bijlage 1: Archeologische perioden
- Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat.
Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)